

תעתוע היסטורי

אברהם לב

כל המידע ההיסטורי שיש בידינו על התקופה שבה נוסדה לראשונה מדינה (ממלכה) ישראלית מתבסס על הבנת הכתוב בספרי שמואל. טקסט עתיק, קשה להבנה, המתאר את התקופה הקריטית, שבה הפכה התנחלות השבטים העבריים בכנען לממלכה ישראלית מוכרת. מאז חז"ל ועד ימינו, כל החוקרים והפרשנים שעסקו בספרי שמואל, יהודים נוצרים דתיים או חילוניים מסכימים – כולם, ללא יוצא מן הכלל – על הסדר הכרונולוגי של המנהיגות הישראלית מאותה תקופה. לפי סדר זה, עלי שפט את ישראל 40 שנה. אחריו שפט שמואל, אחרון השופטים, כל חייו, ובזקנתו בחר שמואל בשאול האלמוני להיות למלך הראשון בישראל. לאחר מות שאול בגלבו נבחר דוד למלך השני ולמייסד שושלת הנצח בישראל.

אולם, בחינה מחודשת של הכתוב בספרי שמואל, ללא דעות קדומות, מתוך ניסיון ללמוד את המהלכים ההיסטוריים שהתרחשו באותה תקופה, מגלה חוסר התאמה מביך בין הכתוב בטקסט לבין הפרשנות ההיסטורית. חוסר התאמה המגיע, לעתים, עד כדי סילוף הכתוב, כפי שנראה במאמר זה. כדי להמחיש עד כמה שונה ההיסטוריה הישראלית המתוארת בספרי שמואל מזו המקובלת בספרי הלימוד, נבחן, בהסתמכות על הטקסט התנ"כי בלבד, את רשימת המנהיגים הישראליים ואת סדר הופעתם על במת ההיסטוריה.

חפני ופינחס – בני עלי

כבר בפרק הראשון של ספר שמואל א' מתוארים שני כוהנים שופטים, שכלל אינם כלולים ברשימת המנהיגים הישראלית ה"מקובלת", כפי שפורטה לעיל: "ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחוות ולזבח לה' צבאות בשלה ושם בני עלי חפני ופינחס כהנים לה' " (שמואל א', פרק א', פסוק 3). חופני ופינחס הם בניו של עלי הכהן שופט, ולכן יורשיו מתוקף זכות היסטורית (שמואל א', פרק ב', פסוקים 27-28). כלומר, יש אפשרות שחפני ופינחס היו הכוהנים בפועל, ובאופן רשמי, עוד בטרם הרתה חנה ובטרם מות עלי, שלפי הטקסט האריך ימים מאוד (עד 98) ובאחרית ימיו התעוור מרוב זקנה ולפי ההיגיון לא יכול לשאת בתפקיד. כדי לא להותיר ספק באשר למעמדם הרשמי והמעשי של חפני ופינחס, מתוארת בטקסט התנהגותם השלילית של בני עלי, בד בבד עם חוסר יכולתו של עלי השופט (לשעבר) לתקן את התנהגותם (שמואל א', פרק ב', פסוקים 12-17, 25). מתוך תיאורים אלה מתחייבת מסקנה היסטורית ברורה: חפני ופינחס היו אולי שופטים גרועים, אך בוודאי היו עצמאיים לחלוטין עוד בחייו של עלי הזקן.

תקופת כהונתם של חפני ופינחס כיורשיו של השופט עלי לא הייתה אפיזודה קצרה שניתן להתעלם ממנה, כפי שעשו כל הפרשנים וההיסטוריונים. לפי קנה המידה בטקסט, חפני ופינחס שפטו את ישראל במשך כל שנות חניכותו והכשרתו של הנער שמואל (השופט לעתיד) מיום לידתו עד לבגרותו: "והנער שמואל הלך וגדל וטוב גם עם-ה' וגם עם-אנשים" (שמואל א', פרק ב', פסוק 26); "והנער שמואל משרת את-ה' לפני עלי ודבר ה' היה יקר בימים ההם אין חזון נפרץ" (שמואל א', פרק ג', פסוק 1); "ויגדל שמואל: וה' היה עמו. ולא הפיל מכל-דבריו ארצה. וידע כל ישראל מדן ועד-באר שבע, כי נאמן שמואל לנביא לה' " (שמואל א', פרק ג', פסוקים 20-19).

לפי הטקסט, חפני ופינחס היו כוהנים עוד בטרם הרתה חנה את בנה שמואל ועד ליום מותם, בשלב שבו שמואל היה איש בוגר, נביא מוכר ומקובל, ניתן להעריך שתקופת כהונתם של חפני ופינחס נמשכה כ-20 שנה (גם אם עלי פרש מתפקידו בן 80 שנה, זקן ועיוור לאחר ארבעים שנות כהונה, כיהנו בניו אחריו עוד 19 שנים). חפני ופינחס נהרגו במלחמה, ובאותו יום נהרג בשילה גם עלי הזקן, ולכן אפשר להניח שעלי העביר את הכהונה לבניו, חפני ופינחס, בעודו בחיים, זקן ועיוור, ולא לשמואל.

יום החורבן

לפי הטקסט, מותם של עלי ובניו ביום אחד היה קץ שושלת הכוהנים הישראלית העתיקה – צאצאי אהרון בן עמרם – ותחילתה של שושלת כוהנים חדשה בישראל: "והקימותי לי כהן נאמן כאשר בלבבי ובנפשי יעשה ובניתי לו בית נאמן והתהלך לפני משיחי כל הימים" (שמואל א', פרק ב', פסוק 35). לפי הכתוב בטקסט, חילופי השושלות בכהונה הישראלית היו רק חלק מאירוע היסטורי יוצא דופן בחומרתו, אסון לאומי בקנה המידה של חורבן הבית הראשון והשני: "ויאמר ה' אל שמואל הנה אנכי עשה דבר בישראל אשר כל שמעו תצילנה שתי אזניו" (שמואל א', פרק ג', פסוק 11); "ויען המבשר ויאמר נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם וגם-שני בניך מתו חפני ופינחס וארון ה' נלקחה" (שמואל א', פרק ד', פסוק 17); "וילחמו פלשתים וינגף ישראל וינסו איש לאהליו ותהי המכה גדולה מאוד ויפל מישראל שלשים אלף רגלי: וארון אלוהים נלקח ושני בני-עלי מתו חפני ופינחס" (שמואל א', פרק ד', פסוק 10). מתוך פסוקים אלה עולה תיאור של תבוסה צבאית קשה ומפתיעה, מפלה צבאית שהתדרדרה עד להשפלה הדתית החמורה ביותר בהיסטוריה הישראלית. נפילת סמל האלוהות הישראלי בשבי.

לוח הזמנים: ממות עלי ועד מלכות דוד

נפילת סמל האלוהות הישראלי בשבי הפלשתי היא השפלה יוצאת דופן בחומרתה, ולכן מונה הסופר המקראי את כל התקופה, מתחילת נדודיו של סמל האלוהים ממשכנו ההיסטורי בשילה ועד להצבתו במשכנו החדש בירושלים, ברמת דיוק ובפרוט של חודשים. אם נקרא את הטקסט בקפידה נוכל לעקוב אחר נדודיו של ארון הברית, ולמדוד כמה זמן בדיוק שהה ארון הברית הישראלי בכל אחת מתחנותיו:

- "וישלח העם שלה, וישאו משם את ארון ברית ה' צבאות ישב הכרבים ושם שני בני-עלי עם -ארון ברית האלוהים חפני ופינחס" (שמואל א', פרק ד', פסוק 4).

- "ופלשתים לקחו את ארון האלוהים, ויבאהו מאבן העזר אשדודה. ויקחו פלשתים את ארון האלוהים ויביאו אתו בית דגון ויציגו אותו אצל דגון" (שמואל א', פרק ה', פסוק ד').
- "ויהי ארון ה' בשדה פלשתים **שבעה חדשים**" (שמואל א', פרק ו', פסוק 1).
- "ויבאו אנשי קרית יערים ויעלו את ארון ה' ויביאו אותו אל בית אבינדב בגבעה ואת אלעזר בנו קדשו לשמר את ארון ה' ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו **עשרים שנה**". (שמואל א', פרק ז', פסוק 1).
- "ויקם וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעלי יהודה להעלות משם את ארון האלוהים אשר נקרא שם שם ה' צבאות ישב הכרובים עליו" (שמואל ב', פרק ו', פסוק 2).
- "ולא אבה דוד להסיר אליו את ארון ה' על עיר דוד ויטהו דוד בית עבד אדם הגתי וישב ארון ה' בית עבד אדם הגתי **שלשה חדשים** ויברך ה' את עבד אדם ואת כל ביתו... וילך דוד ויעל את ארון האלוהים מבית עבד אדם עיר דוד בשמחה" (שמואל ב', פרק ו', פסוק 10).

לפי נתונים אלה, מיום שנפל ארון האלוהים הישראלי בשבי הפלשתי ועד להצבתו במשכנו החדש בירושלים עברו עשרים שנה ועשרה חדשים בדיוק. נתונים מדויקים אלה מאפשרים לנו גם לקבוע כי מהיום שבו נהרגו הכוהנים שופטים חפני ופינחס (יום נפילת הארון) ועד לימים שבהם דוד כבר היה מלך מבוסס בירושלים עברו עשרים שנה ושבעה חדשים. לפי הטקסט המלכת דוד בחברון, קדמה לכיבוש ירושלים בשבע וחצי שנים: "בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים ובירושלים מלך שלוש שנה על כל ישראל ויהודה" (שמואל ב', פרק ה', פסוק 5). נתונים אלה מאפשרים לצמצם את התקופה שבין היום בו נהרגו הכוהנים חפני ופינחס, ועד להמלכת דוד בחברון ל-13 שנים לכל היותר.

שלטון הפלשתים ועליית שאול

לפי ספר שמואל, ניתן ללמוד כי בחלק מהתקופה שקדמה להמלכת המלך הראשון בישראל, תקופה היסטורית המיוחסת לשמואל השופט הייתה למעשה תקופה שבה שלטו הפלשתים בשבטים הישראליים: "וחרש לא ימצא בכל ארץ ישראל כי-אמר פלשתים פן יעשו העברים חרב או חנית" (שמואל א', פרק י"ג, פסוק 19). לפי הטקסט השלטון הפלשתי בשבטים הישראליים בימי שמואל נמשך עד לקריאה הנואשת, שהביאה לראשונה בהיסטוריה להמלכת מלך בישראל: "כעת מחר אשלח אליך איש מארץ בנימין, ומשחתו לנגיד על-עמי ישראל, והושיע את-עמי מיד פלשתים, כי ראיתי את-עמי, כי באה צעקתו אלי" (שמואל א', פרק ט', פסוק 16). (שמואל א' פרק י' פסוק 5).

אין מידע בטקסט על המועד שבו החל אותו שלטון פלישתי בשבטים הישראליים, אולם לפי הכרונולוגיה המקראית שלטו הפלשתים בשבטים הישראליים כבר בימי השופט שמשון (למשל, שופטים, פרק י"ג, פסוק 1; פרק ט"ו, פסוק 11), שכל ימיו כשופט היו תחת שלטון פלישתי. הפעם היחידה בכל ספרי המקרא שבה מתואר מרד מוצלח של שבטים ישראלים בשלטון פלישתי מתוארת בספר שמואל א', פרק י"ג, פסוקים 3-4: "ויך יונתן את נציב פלשתים אשר בגבעה וישמעו פלשתים ושאלו תקע בשופר בכל-הארץ לאמר ישמעו העברים. וכל-ישראל שמעו לאמר הכה שאול את-נציב פלשתים וגם-נבאש ישראל בפלשתים ויצעקו העם אחרי שאול

הגלגלי". הכרזת המרד הישראלי בהנהגת שאול והניצחון שבא בעקבותיו הם הגורם המעשי לייסוד הממלכה הישראלית, ולבחירתו של שאול למלך הראשון בישראל. לפי הכתוב בטקסט, המרד פורץ בתקופה שבה ארון האלוהים נמצא עדיין במשכנו ההיסטורי בשילה, בימי כהונתם של עלי או בניו: "ושאול יושב בקצה הגבעה תחת הרימון אשר במגרון והעם אשר עמו כשש מאות איש: ואחיה בן אחיטוב אחי אי-כבוד בן פינחס בן-עלי כהן ה' בשילה נשא אפוד והעם לא ידע כי הלך יונתן" (שמואל א', פרק י"ד, פסוקים 2-3); "ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון האלוהים כי-היה ארון האלוהים ביום ההוא ובני ישראל" (שמואל א', פרק י"ד, פסוק 19). כלומר, לפי הכתוב, נכדו או נינו של עלי הזקן (97) הוא העורך את הטקס הדתי למורדים הישראליים, ולפי הכתוב הטקס הדתי, הנערך רגעים אחדים לפני פרוץ הקרב, נערך בעזרתו ובנוכחותו של **ארון האלוהים**. כלומר, מלכות שאול נוסדה עוד בימי שושלת הכהנים העתיקה, בימי חייו של עלי הזקן, לפני אותו אסון שבו נפל ארון הברית בשבי הפלשתי.

סוף מלכות שאול

מלכות שאול נוסדה במרד מוצלח נגד שלטון פלישתי, ולפי הכתוב הפכה בתוך זמן קצר לממלכה שהטילה חיתתה על כל עמי האזור: "ושאול לכד המלוכה על ישראל וילחם סביב בכל אויביו במואב ובבני עמון ובאדום ובמלכי צובה ובפלשתים ובכל אשר יפנה ירשיע ויעש חיל ויך את עמלק ויצל את ישראל מיד שושהו" (שמואל א', פרק י"ד, פסוק 47). המלחמה היחידה שבה נוצח שאול הייתה המלחמה האחרונה בחייו, ובה מצא את מותו בקרב על הגלבע: "ופלשתים נלחמים בישראל וינסו אנשי ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים בהר הגלבע: וידבקו פלשתים את שאול ואת-בניו ויכו פלשתים את יהונתן ואת-אבינדב ואת-מלכישוע בני שאול" (שמואל א', פרק ל"א, פסוק 1); "וימת שאול ושלושת בניו ונשא כליו גם כל-אנשיו ביום ההוא יחדו" (שמואל א', פרק ל"א, פסוק 6).

לאחר תקופה של ניצחונות והישגים צבאיים מרשימים שבזכותם נוסדה ממלכה ישראלית באה מפלה צבאית קשה ומפתיעה, מייסד הממלכה ויורש העצר נהרגו, והממלכה הצעירה נקרעת לשניים: "ואבנר בן נר שר צבא אשר לשאול לקח את איש בשת בן שאול ויעברוהו מחנים וימלכהו אל הגלעד ואל האשורי ואל יזרעאל ועל אפרים ועל בנימן ועל ישראל כלה: בן ארבעים שנה איש-בשת בן-שאול במלכו על-ישראל ושתים שנים מלך אך בית יהודה היו אחרי דוד" (שמואל ב', פרק ב', פסוקים 8-10).

תוצאותיה של המפלה הצבאית בגלבע היו קשות במיוחד: ושטחים מהממלכה הישראלית נקרעים ממנה (ממלכת יהודה). לדעתי, האסון בגלבע אינו מסתכם רק בכך, ארון הברית, שהיה בידי שאול ביום המרד והקמת הממלכה הישראלית, נפל בשבי הפלשתי כתוצאה מאותה מפלה בגלבע שבה נהרגו גם הכהנים, חפני ופינחס, שהוזעקו כדי לסייע במלחמה, המפלה הצבאית הקשה בגלבע היא אותה מפלה מפתיעה באבן העזר מפלה שהתדרדרה לאסון הדתי הקשה, שבו נפל סמל האלוהות הישראלי כשלל בידי הפלשתים.

בתיאור המלחמה באבן העזר (בין העיר הפלשתית שן למצפה) שבה נהרגו הכהנים ונפל ארון הברית יש עדות, שממנה ניתן להבין באיזו תקופה היסטורית בדיוק התרחשה המלחמה: "התחזקו והיו לאנשים פלשתים פן תעבדו לעברים כאשר עבדו לכם והייתם לאנשים ונלחמתם. וילחמו פלשתים וינגף ישראל וינסו איש לאהליו ותהי המכה גדולה מאוד ויפל מישראל שלשים אלף רגלי וארון אלהים נלקח ושני בני-עלי מתו חפני ופינחס" (שמואל א', פרק ד', פסוקים 10-9). לפי הכתוב, הקרב באבן העזר התרחש בתקופה היסטורית נדירה מאין כמוה, תקופה החקוקה היטב בזיכרונם של הלוחמים הפלשתים; תקופה שבה השבטים העבריים, שעד לא מכבר היו משועבדים לפלשתים, הם המאיימים עתה להפוך את הקערה על פיה ולשעבד את הפלשתים לעבדים. סיטואציה צבאית-מדינית כזו התאפשרה רק לאחר המרד בפלשתים, לאחר הקמת הממלכה הישראלית, בשיא עוצמתה של מלכות שאול.

דוד

לפי הטקסט מיד לאחר אותה מפלה צבאית שבה נהרגו שאול, וראשי הכהנים בישראל "ואבנר בן נר שר צבא אשר לשאול לקח את איש בשת בן שאול ויעברוהו מחנים וימלכוהו אל הגלעד ואל האשורי ואל יזרעאל ועל אפרים ועל בנימן ועל ישראל כלה" (שמואל ב', פרק ב', פסוקים 8-9). לאחר מות המלך שאול ויורש העצר יהונתן, מוכתר איש בושת, בן שאול, למלך ישראל. איש בושת הוא המלך השני בישראל לפי כל אמת מידה, ולא דוד. על כן, מיקומו של דוד כמלך השני בישראל, לאחר שאול – שגוי.

לפי הטקסט באותה תקופה שבה ממלכת ישראל נלחמת על קיומה נגד אויביה הפלשתים? דוד הוא וסל פלישתי לכל דבר ועניין: "ויאמן אכיש בדוד לאמר הבאש הבאיש בעמו בישראל והיה לי עבד עולם (שמואל א', פרק כ"ז, פסוק 12); "ויתן-לו אכיש ביום ההוא את צקלג לכן היתה צקלג למלכי יהודה עד היום הזה (שמואל א', פרק כ"ז, פסוק 6); "וסרני פלשתים עוברים למאות ולאלפים ודוד ואנשיו עוברים באחרונה עם אכיש" (שמואל א', פרק כ"ט, פסוק 2). במלחמה על הגלבע שבה נהרג שאול מיסד הממלכה הישראלית, דוד הוא וסל פלשתי נאמן וחלק אינטגרלי מהצבא הפלשתי "ויהי אחרי כן וישאל דוד ב' ה' לאמר האעלה באחת ערי יהודה ויאמר ה' אליו עלה ויאמר דוד אנה אעלה ויאמר חברונה. ויבאו אנשי יהודה וימשחו שם את דוד למלך על בית יהודה ויגדו לדוד לאמר אנשי יבש גלעד אשר קברו את שאול" (שמואל ב', פרק ב', פסוקים 1-5). מיד לאחר המפלה הישראלית בגלבע דוד עולה לחברון ושם נבחר למלך על שבט יהודה.

במשך כל שנות מלכות דוד בחברון מתנהלת מלחמת אחים עקובה מדם בין הווסל הפלשתי לבין הממלכה הישראלית. ב. ג' 1 " ותהי המלחמה ארכה בין בית שאול ובין בית דוד ודוד הלך וחזק ובית שאול הלכים ודלים " לפי התיאור בטקסט שר הצבא הישראלי נרצח במלכות פתאים "וישב אבנר חברון ויטהו יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלי ויכהו שם החמש וימת בדם עשהאל אחיו". לאחר רצח אבנר שר הצבא הישראלי נרצח איש בשת המלך הישראלי במיטתו: (ב. ד' 7) "ויבאו הבית והוא-שכב על-מטתו בחדר משכבו ויכהו וימתו ויסרו את-ראשו

ויקחו את ראשו וילכו דרך הערבה כל הלילה ויבאו את ראש איש-בשת אל-דוד חברון ויאמרו אל-המלך הנה-ראש איש-בשת בן-שאול איבך אשר בקש את נפשך..."

רק לאחר שהמלך הישראלי השני נרצח במיתתו הוזמן כביכול דוד למלוך על כל שבטי ישראל: ב. ה' 3-6 "ויבאו כל-זקני ישראל אל-המלך חברונה ויכרת להם המלך דוד ברית בחברון לפני ה' וימשחו את-דוד למלך על-ישראל בן-שלושים שנה דוד במלכו ארבעים שנה מלך: בחברון מלך על-יהודה שבע שנים וְשֵׁשׁ חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלַיִם מֶלֶךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלוֹשׁ שָׁנָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה" ב. ה' 17 "וישמעו פלשתים כי משחו את דוד למלך על-ישראל ויעלו כל-פלשתים לבקש את-דוד וישמע דוד וירד אל המצודה"

שבעה חדשים לאחר אותה מלחמה, שבעה חדשים לאחר אותו ניצחון פלשתי מחליטים הפלשתים להעביר את שללם, ארון הברית הישראלי, לתחומי שבט יהודה: "ויהי ארון ה' בשדה פלשתים שבעה חדשים. ויקראו פלשתים לכהנים ולקסמים לאמר מה נעשה לארון ה' הודענו במה נשלחנו למקומו" (שמואל א', פרק ו', פסוקים 1-2). לפי הכתוב, הפלשתים אינם מחזירים את סמל האלוהות הישראלי למשכנו ההיסטורי בשילה, אלא מעבירים אותו לאתר נידח בתחומי נחלת יהודה: "וישלחו מלאכים אל-יושבי קרית יערים לאמר השבו פלשתים את-ארון ה' רדו העלו אתו אליכם" (שמואל א', פרק ו', פסוק 21). הצבת ארון הברית הישראלי בקריית יערים, ישוב נידח בנחלת יהודה, אינה מקרית. כאמור, לאחר המפלה בגלבוע נחלת יהודה כבר אינה חלק מהממלכה הישראלית, אלא טריטוריה שנקרעה ממנה ונשלטת בידי דוד כשליח פלישתי: נשלח ארון הברית על ידי הפלשתים לנחלת יהודה, כלומר לחסותו של דוד מלך יהודה איש אמונם, ונותר שם עשרים שנה.

סיכום ביניים...

אם נסכם את מהלך הדברים לפי הכתוב בטקסט, אזי לאחר תקופה ארוכה (עשרות שנים) של שלטון פלשתי בשבטים הישראלים פורץ מרד מוצלח בהנהגת שאול. המרד פורץ בימי הכהנים ממשפחת עלי, כתוצאה מהמרד נוסדת, לראשונה, ממלכה ישראלית. מלכות שאול נמשכת עד הקרב בגלבוע, שבו נהרגים מייסד הממלכה, הכהנים חופני ופינחס ארון הברית נפל בשבי והממלכה נקרעת לשניים. איש בושתי, בן שאול, מוכתר למלך על ישראל, ואילו דוד בחסות פלשתית משתלט על שבט יהודה, ומקבל לחסותו, מהפלשתים, את ארון הברית.

...אם כן, איפה שמואל?

לפי הטקסט שמואל מתחיל את דרכו כמנהיג לכל המוקדם רק לאחר יום האסון ומות הכהנים למשפחת עלי: "וזה-לך האות אשר יבא אל-שני בניך אל-חפני ופינחס ביום אחד ימותו שניהם והקימותי לי כהן נאמן כאשר בלבבי ובנפשי יעשה ובניתי לו בית נאמן והתהלך לפני משיחי כל-הימים" (שמואל א', פרק ב', פסוק 34). הפסוקים 5-8, בפרק ט', בספר שמואל א', אינם מותירים ספק באשר למעמדו של שמואל בתקופה שקדמה להקמת הממלכה הישראלית: "המה באו בארץ צוף ושאול אמר לנערו אשר עמו לכה ונשובה פן יחדל אבי מן האתונות ודאג לנו.

ויאמר לו הנה נא איש אלוהים בעיר הזאת והאיש נכבד כל אשר ידבר בוא יבוא... ויאמר שאול לנערו והנה נלך ומה נביא לאיש כי הלחם אזל מכלינו ותשורה אין להביא לאיש האלוהים מה אתנו. ויסף הנער לענות את שאול ויאמר הנה נמצא בידי רבע שקל כסף ונתתי לאיש האלוהים והגיד לנו את דרכנו". לפי הטקסט, שאול, המיועד למלוכה בישראל, כלל אינו מכיר את שמואל. לעומתו, הנער המלווה את שאול מכיר אמנם את שמואל, אך לפי תיאורו שמואל הוא ידעוני או מעלה באוב (אורקל) מהדרגה הנמוכה ביותר, המוכר את שירותיו הנבואיים לחקלאי הסביבה תמורת פת לחם או אפילו תמורת רבע שקל. אין כאן תיאור של מנהיג לאומי; נהפוך הוא.

מעמדו של שמואל משתנה רק לאחר מות חפני ופינחס, כאשר ארון הברית נמצא בנחלת יהודה בקריית יערים: "ויהי מיום שבת הארון בקריית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה וינהו כל בית ישראל אחרי ה': ויאמר שמואל אל- כל-בית ישראל לאמר אם-בכל-לבבכם אתם שבים אל ה' הסירו את-אלהי הנכר מתוכם והעשתרות והכינו לבבכם אל-ה' ועבדהו לבדו ויצל אתכם מיד פלשתים" (שמואל א', פרק ז', פסוקים 2-3). כלומר, ההכרה **בשמואל כיורש הכהונה** מבית עלי והכתרת **דוד למלך** בחברון התרחשו **באותה תקופה** – לאחר הצבת ארון הברית בקריית יערים, **ובאותו אזור גיאוגרפי** – נחלת יהודה, חברון, קריית יערים - מיד לאחר המפלה בגלבע.

לדעתי, מבחינה היסטורית, "דוד" ו"שמואל" הם שני כינויים (דתי-ואזרחי צבאי) של אותו אדם המתחיל את דרכו כמגרש רוחות (שדבקו בשאול), מבית לחם יהודה, ראש כנופיה (שמואל א', פרק כ"ב, פסוקים 2-4), החובר לפלשתים במלחמתם נגד הממלכה הישראלית. לאחר המפלה הישראלית בקרב על הגלבע דוד כווסל פלשתי מקבל לחסותו את סמל האלוהות הישראלי ואת השלטון בנחלת יהודה. לאחר המלכתו בחברון מנהל דוד מלחמת אחים עקובה מדם נגד הממלכה הישראלית "ותהי המלחמה ארכה בין בית שאול ובין בית דוד ודוד הלך וחזק ובית שאול הלכים ודלים:" (שמואל ב, פרק ג' פסוק 1) במשך שבע וחצי שנים בהם מלך דוד בחברון נרצחו אבנר בן נר שר הצבא הישראלי ואיש בשת מלך ישראל. רק לאחר רצח מלך ישראל הרשמי הוכשרה כביכול דרכו של דוד למלוכה על כל ישראל. ועל כן דוד הוא השלישי במלכי ישראל.

"שמואל", לפי הטקסט נולד לחנה ואלקנה ללא קשר דם או זכות חוקית על הכהונה בישראל ולכן הגושפנקא המתבקשת להכרזתו כיורש לגיטימי לשושלת הכהנים העתיקה מתוארת בפרוטרוט, החל מלידתו כתוצאה מהתערבות אלוהית (שמואל א', פרק א', פסוק 19), ומיד לאחר גמילתו מחלב אימו הוא מושאל ומוקדש לאלוהים (שמואל א', פרק א', פסוק 28). כבר בילדותו אלוהים בכבודו ובעצמו מתייצב למראשותיו. חדר משכבו של הנער שמואל הוא קודש הקודשים, לצד ארון האלוהים (שמואל א', פרק ג', פסוקים 9-11). ומאז ההתגלות הראשונה: "ויגדל שמואל וה' היה עמו ולא הפיל מכל דבריו ארצה" – כלומר, שמואל אומר ואלוהים מבצע! שמואל ואלוהים מדברים מפה לאוזן: "וישמע שמואל את כל דברי העם וידברם באזני ה' ויאמר ה' אל שמואל" (שמואל א', ט', 15). וכדי לא להותיר ספק באשר למעמדו האלוהי של שמואל בא התיאור הזה, בשמואל א', פרק כ"ח, פסוקים 11-14: "ותאמר האשה את-מי אעלה

–לך ויאמר את-שמואל העלי-לי : ותרא האשה את-שמואל ותזעק בקול גדול ותאמר האשה אל-שואל לאמר למה רמיתני ואתה שאול : ויאמר לה המלך אל-תיראי כי-מה ראית ותאמר האשה אל-שואל **אלוהים** ראיתי עולים מן הארץ ויאמר לה מה תארו ותאמר איש זקן עלה והוא עטה מעיל וידע שאול **כי שמואל הוא** ויקד אפים ארצה וישתחו". כלומר, לפי הטקסט שמואל אינו דמות היסטורית בשר ודם אלא רוח : רוח **אלוהים**, הנראית כזקן עוטה מעיל, בטקסט שבו כל השמות והכינויים של הדמויות מתאימים לתפקידם בעלילה. שמו-אל הוא האל ואינו דמות היסטורית.

- פורסם באתר www.biblewalks.com במאי 2007
- כל הזכויות שמורות למחבר אברהם לב